

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazeta este de 2 ori: Mercuria si Dumineca, F6ia, candu concedu ajutoriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri externe 12 fl. v. a. pe unu anu seu 2 1/3 galbini mon. sunatoria.

Anulu XXXV.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 32.

Brasiovu 4 Maju 22 Aprile

1872.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

Confesiunile religioase in politica si in vietii nationale.

I. Dv6stra cunoasteti floricea Mimosa, care candu voliesci se o atengi cu degetulu, se retrage si se contrage in senesi, c6a si cum ar' voli se -ti dica: Noli me tangere. — Nu te atenge de mene. Intocma patimu noi cu asia numitulu confesionalismu, totusi cu acea diferentia esentiale, ca pre candu Mimos'a lasa in pace pe celelalte flori si pe tota lumea, confesionalismulu se amesteca catu pe facia, catu in secretu, pe sub mana, in tote referentiele nostre, nu numai publice de statu si nationali, ci si in cele sociali, private, familiare, strabatendu pana si in momente; de alta parte inse totu elu este acela, care striga la ori-ce oca siune, mare, mica, solemna, seu cu totulu indiferente, particularia: Noli me tangere! Era noi intr'aceea ce facemu? Necutediandu a 'i cauta odata in venerabilea facia, nici a sta cu elu de vorba spre a ne trage sem'a, ne intorcemu pe langa densulu c6a si cutare animalu domesticu pe langa castronulu plinu cu pasatu ferbente.

Confesionalismulu are unu magazinu nedesecabile de intrebari, pe care ti le pune in totu tempulu si in totu loculu. De ce confesiune, este scriptoriulu ori redactoriulu cutare; cati deputati sunti uniti si cati neuniti; d6ra pe la tribunale cati avemu de una si cati de cealalta confesiune, era cutare prefectu unitu este seu neunitu; dintre inspectorii de instructiune cati suntu de legea nostra. In fine confesionalismulu degeneratu in bigotterii stupida, ajunsese de cativa ani inc6ce asia departe, incatu punea si intrebarea, d6ca in comitetulu asociatiunei transilvane s'a observatu proportiune dr6pta intre uniti si neuniti; era denumirea unoru literatori uniti de membrii ai societatei academice la Bucuresci, provocase unele interpelatiuni epistolarie catra ministeriulu cultelor, spre cea mai mare scandalire a tuturor barbatilor luminati, cari sciu si cunoscu, cum in adademiele de scientia ale natiunilor europene se afla barbati eminenti de tote confesiunile posibili, precum si, ca adeverat'a scientia nu are a face nimicu cu confesiunea religioasa, cu dogmele, nici cu ritulu, ci are a face fiacare cu partea sa morale, cu on6rea sa, cu caracterulu seu, ceea ce f6i'a neofitiloru jidovi din Bucuresci nu vrea se pricepa.

Astadi caus'a nostra nationale si politica, pusa de nou si exclusivu pe terenu confesional, este si destinata a se face jertfa acesteia. Nationalitatea este numita de nou utopia si chimera, limb'a romanesca mai are trecere numai in catu se potu castiga cu ea 6re-si-care beneficia eclesiastice.

Si se tieneti bene mente 6meni buni, ca de va fi c6a se-si aiba si romanii de dinc6ce de Carpati patri'a si autonomi'a lor, confesionalismulu va rivalisa 6rasi c6a in 1863, pentru c6a se aiba care de care mai multi deputati, mai multi administratori, judecatori, finantieri de ai sei, me indoiescu inse, d6ca va pretende c6a se d6 totu elu si cele mai multe imposite, si cei mai multi soldati.

„C6a la noi la niminea!“ Ac6sta sententia, ac6sta espectoratiune manifestata totud6n'a in

tonu dorerosu, seu incai iritatu, o audi si o citesci f6rte desu in capital'a Romaniei, ori-candu vreunu patriotu st6 se caracterisedie vreunu abusu, vreuna neleguire extraordinaria, seu vreunu abderitismu de acelea, de care nu se prea vede in alte tieri, la alte pop6ra. „C6a la noi la niminea“, se p6te aplica f6rte bene la locuitorii Transilvaniei cu respectu la confesionalismu, pentru ca elu aici -si are radecinele sale ramurite c6a nicairi in Europ'a, atatu in legile fundamentali, catu si in cele speciali ale tieriei, prin urmare intense c6a nesce volbura, preste alte plante. Pana la 1848 patru confesiuni „recepte“, adica dominante, una strimtorata intre d6ue usi, 6ra a siesea numai tolerata, a sieptea, mosaica, pusa prin unu jocu bizaru alu legislatiunei, sub protectiunea episcopului romano-catolicu. Confesiuni privilegiate, confesiuni in stare esceptionale. Confesiuni veduite bine la locurile mai inalte, confesiuni antipatice. Confesiuni cari sunti f6rte favorabili principalorulu monarchiei absolute, in ale caroru ritualu domnitoriulu suveranu, fia de ori-ce confesiune, figur6za cu numele si este „pomenitu“ de repetite ori, si 6rasi confesiuni care se credu a fi pericul6se pentru monarchii in genere si despotismulu inimice declarate.

„C6a la noi la niminea“, ar' potea dice despre sene inca si una parte mare a locuitorilor Ungariei, mai alesu acelor de vitia slava, de care sunti influentati si romanii asia numiti ungureni, mai vertosu pe unde sunti amestecati cu serbii, la cari confesionalismulu a trecut prea adesea in bigotteria si in fanaticismu, nutritu de bizantini, de care apoi romanii conlocuitori inca au fostu infectati cu atatu mai vertosu, cu catu se ingrigise mai multu, c6a intre densii se domine secolu intregi intunecime apr6pe absoluta.

„Ce felu de limbagiu este acesta omule? Din tene vorbesce seu jesuitismulu, seu ca indiferentismulu religiosu ti-a gangrenatu sufletulu.“

Mai incetisioru domniloru cei cu religiunea in gura si cu egoismulu celu mai sc6rbosu in anima. Nici avemu se ne ocupamu la loculu acesta cu fic'a ceriului, cu religiunea, nici ne-a plesnitu prin mente a critica confesiunile, dupa dogmele lor, nici a cerceta dupa convictiunile religioase ale cuiva, si cu atatu mai pucinu a propaga indiferentismulu religionariu. Cu alte cuvinte: Nu avemu a face nici cu teologi'a dogmatica, nici cu filosofi'a in religiune, ci numai si numai cu acea politica, in care se amesteca teologi'a dogmatica si riturile religioase.

A pretende tolerantia confesionala, nu semnifica nici decum a fi indiferente in cestiuni religioase, ci semnifica tocma ceea ce se cere c6a conditiune absoluta a convietuirei in societate, in statu: a respecta pe deplinu convictiunile altora. Ceea ce pretendemu noi in lini'a prima, este tolerantia; 6ra ceea ce pretendemu in a d6u'a linia este, c6a ori in ce statu si cu atatu mai vertosu in una societate amestecata, precum este cea din Transilvania si din Ungaria, confesionalismulu se fia reinfr6natu si respinsu preste totu de pe acelea terenuri, unde elu nu are nici unu dreptu si nici una ratiune de a intra in actiune, de a se amesteca, de a confaptui, pentruca elu numai catu incurca cercurile de activitate, produce prin natur'a sa desbinare, ura, urgia, debilitate, paralisia, ruina. Acestea rele cumplite se vedu pe terenu curatu

politicu, pe celu nationale, pe celu scientificu, incandu ce confesionalismulu -si vira nasulu in acelea sfere, amestecanduse unde nu i ferbe 6l'a. F6rte bine o sciu ac6sta despotii, de aceea ei ori-candu le vine la interesu, amesteca si incurca in adinsu interesele confesionali cu cele politice si nationali, pentru c6a se se produca confusiune babilonica si ei se p6ta pescui in turbure; 6ra massele, gl6tele, sunti atata de simple, pr6ste, 6rbe, seu incai inertate, trandave, cu capati6na grosa, cu creerii secati si uscati, incatu mai totud6n'a cadu in cursa. Cautati numai bine, de ecs. la celu mai pr6spetu atentatu alu comitelui Apponyi cu compani'a sa, cum se incerca se duca pe oi cu crucea in frunte, la macelari'a electorale! Cautati la 6meni de diverse confesiuni, cum tragu cestiunile curatu politice pe terenu curatu confesional, cum se indiosescu la intrige si coruptiune in numele confesiunei. Ce infamia pentru partea a d6u'a din secolulu alu 19-lea!

„Ei bine, se p6te ca altoru natiuni le va fi dandu man'a c6a se fia si tolerante pe terenu confesional, si se nu pretenda nimicu in numele confesiunei; d6ra pentru romanii din imperiu tocma ac6sta ar' fi curs'a cea mai pericul6sa, pentruca la noi nationalitatea este identificata cu confesiunea, la noi celu care ajuta confesiunea, face bineje celu mai mare natiunei, 6ra celu ce o debilit6za si i face reu, trece de asasinu alu natiunei; pe romanii a salvatu si sustienutu pana acuma numai confesiunea lor!“

Cunoascemu si noi de multu acestu limbagiu, ac6stea obiectiuni si proteste facute in numele nationalitatii, d6ra in fav6rea confesionalismulu, si scimu bine ca ajungundu la punctulu acesta, venimu in necesitate de a da cu man'a intr'unu cuibu de vespri de cei mai veninosi. D6ra argumentele care se aducu in fav6rea acestei opiniuni nu s'au prezentatu pana acum altmintrea, decatu numai imbracate in nesce frase sunatorie, d6ca nu hypocrite, in totu casulu inse prea confuze; 6ra in tiesetur'a lor se ascunde si una asia numita minciuna istorica; de aceea este datori'a ori-cariu omu de omenia a se adopera se definesca si se dilucide cestiunea la lumin'a dilei, 6ra minciuna istorica ascunsa si invelita in frase g6le, se o demasce si se o d6 pe usia afara. (Va urm.)

De pre malulu Dunarei.

20 Aprile 1872.

(Capetu.)

„Albina“ scrie totu in acelu Nr., ca „Tel. R.“ vine ai da man'a si a i se ingagia pentru lupta (in intielesulu declaratiunei de mai susu), 6r' „Gazeta“ vine a o combate si a o suspitiona“, apoi adauga: „aici este nexu batatoriu la ochi domniloru (dela Gazeta) 6r' nu intre noi („Albina“) si „Paria“ si Olteanu, cari in acea privintia (a face servitiu contrariloru) stau tocma langa dv6stra, 6r' de noi departe c6a cerulu de pamentu.“

Abstragundu dela acea impregiurare, ca noi nu amu disu nici odata, ca cei dela „Albina“ stau langa „Patria“ si Olteanu, prin urmare nici ca precepemu, cum vine „Albina“ la o astfelu de declaratiune, trebu6 se le spunemu celoru dela „Albina“, ca passivistii, candu s'au determinatu la passivitate si candu stau pentru ea, nici decatu n'au intentiune de a face servitiu contrariloru, ci de a-si face servitiu loru inteti, resp. causei nationali si inca in cea mai buna si firma credintia; de

